

MAANDELIJKS

Tijdschrift

VAN HET EUROPEES GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE

VOL. XXII (september 1972) N° 9

Tijdschrift : MOORS E.

Bijdrage : Beschermend lid : 300 fr. te storten aan
Lid : 200 fr.

LE MAIRE, P., 53 de Broquevillelaan, 1200 Brussel of
op P.C.R. 8460.38 van het genootschap te Brussel of
via de Afdelingen

Nederlandse leden : briefwisseling aan MOORS, E.,
Oude Antwerpsebaan, 161, MECHELEN

RUILBEURS

Numismatica Tienen nodigt U hartelijk uit op de
3^e INTERNATIONALE NUMISMATISCHE RUILBEURS
te TIENEN op

ZATERDAG 11 NOVEMBER 1972 (WAPENSTILSTAND)

In de Grote Feestzaal van de *Stadsschouwburg van Tienen*, Minderbroedersstraat, 15, TIENEN (Centrum Stad) van 8.30 uur tot 17.30 uur.

Verleden jaar over de 1.000 bezoekers!

Vergeet het niet : OOK U BENT HARTELIJK WELKOM!

Voor Reservatie der tafels of verdere inlichtingen, gelieve men zich te wenden tot :

De *Secretaris* : André DEWIL, Vianderstraat, 9, 3300-TIENEN.
(Tel. 016/84.947).

De *Voorzitter* : Pierre Paul SCHRAEPEN, St. Martinusstraat, 22,
3300-TIENEN. (Tel. 016/83.740).

DE MUNTEN VAN KAREL II (1665-1700)

Een van de meest interessante perioden uit de muntgeschiedenis van de Zuidelijke Nederlanden is ongetwijfeld die van de regering van Karel II, niet alleen omwille van de grote verscheidenheid van de munttypes doch ook omwille van het feit dat zich gedurende de tweede helft van de zeventiende eeuw een belangrijke wijziging voorgedaan heeft op gebied van de aanmuntingstechniek.

Een ander niet onbelangrijk verschijnsel is het regelmatig ontdekken van onuitgegeven data van bepaalde munttypes die tijdens deze periode geslagen zijn. Alhoewel wij over al de muntrekeningen uit die tijd beschikken kunnen wij niettemin niet met zekerheid al de data opsommen die op bepaalde muntsoorten voorkomen. De voornaamste redenen voor deze eerder gebrekkige informatie zijn, enerzijds, het feit dat de muntrekeningen over het algemeen een periode van drie tot vier jaar beslaan en bijgevolg geen enkele inlichting verschaffen omtrent de werkelijk aangemunte jaartallen, en anderzijds, het feit dat de munten van Karel II op materieel gebied van goede kwaliteit waren waardoor zij dan ook tenzeerste gegeerd waren buiten onze grenzen waar men deze stukken over het algemeen tot minderwaardige stukken herwerkte. Een andere belangrijke faktor is de beslissing van de Oostenrijkse keizerin Maria-Theresia (1740-1780) om al het in ons land in omloop zijnde geld in te trekken en te hersmelten voor haar eigen aanmuntung.

Wij zouden de waarheid beslist geweld aandoen door te beweren dat de Zuidelijke Nederlanden een toonbeeld waren van rust en voorspoed tijdens de regering van Karel II. Niets is minder waar en een korte historische schets van de politieke toestand in de tweede helft van de zeventiende eeuw maakt ons dit vlug duidelijk.

Karel II werd op 6 november 1661 geboren en bij de dood van zijn vader Filips IV (1621-1665) op 17 september 1665 werd diens weduwe Maria-Anna van Oostenrijk regentes van het Spaanse rijk en dit tot in 1676 wanneer haar zoon Karel II op 15 jarige-leeftijd meerderjarig werd. Maar, volgens het zogenoemd devolutierecht eiste de Franse koning Lodewijk XIV ons land op in naam van zijn vrouw de infante Maria-Theresia, een dochter uit het eerste huwelijk van Filips IV. De Franse koning viel in 1667 ons land binnen en de Devolutieoorlog brak los. Spanje werd hierin gesteund door de Verenigde Provinciën, Engeland en Zweden en deze oorlog eindigde met het Verdrag van Aken in 1668 waarbij bepaald werd dat 12 steden in het zuiden van ons land voortaan aan de Franse kroon toebehoorden. Vier jaar later slaagde Lodewijk XIV er in het verbond tussen de Verenigde Provinciën, Zweden, Engeland en Spanje te doen springen en besloot hij « In Den Haag de sleutels van Brussel te gaan halen ». Opnieuw brak een Europese oorlog uit (de Hollandse oorlog) die eindigde met het Verdrag van Nijmegen in 1678 en waardoor onze

zuidelijke grens praktisch voorgoed vastgelegd werd. In verband met deze Hollandse oorlog dienen wij beslist volgende bijzonderheid aan te halen. Spanje had met de Verenigde Provinciën een verbond afgesloten om de Franse koning te stuiten en een van de artikelen van hun overeenkomst (ondertekend op 24 mei 1677) had betrekking op de muntomloop. Hierin werd inderdaad bepaald dat gedurende de oorlog de dukatons en de patagons van de Verenigde Provinciën (die echter van mindere kwaliteit waren dan de soortgelijke stukken uit de Zuidelijke Nederlanden) ook hier bij ons zouden geldig zijn met dezelfde koerswaarde als de patagons en dukatons van bij ons. Het Verdrag van Nijmegen was nog maar pas ondertekend of er werd reeds een ordonnantie uitgegeven die de omloop van de Nederlandse stukken terstond verbood. In 1683 viel Lodewijk XIV opnieuw de Zuidelijke Nederlanden binnen om ons land bij het Franse rijk in te lijven en ontketende hij de Grenzenoorlog van de Chambres de Réunion. Spanje werd door het Wapenbestand van Regensburg in 1684 gedwongen voor de duur van 20 jaar verscheidene onzer steden af te staan aan de Franse koning. Deze oorlog was nog maar pas aan de gang en opnieuw werd tussen Spanje en de Verenigde Provinciën overeengekomen dat de Noordnederlandse grote zilveren munten ook in de Zuidelijke Nederlanden zouden gangbaar zijn. Ditmaal mocht ook het kleingeld uit de Verenigde Provinciën aangenomen worden evenwel met de beperking dat men het niet terug in omloop mocht brengen. Het kleingeld diende trouwens binnen de 48 uur na ontvangst bij aangestelde wisselaars omgeruild te worden.

De laatste oorlog uit deze allesbehalve vreedzame periode was de oorlog van de Liga van Augsburg, begonnen in 1688 en geëindigd in 1697 met de Vrede van Rijswijk waardoor de vroeger aan Frankrijk afgestane steden opnieuw aan de Zuidelijke Nederlanden toegekend werden.

Gedurende de regering van Karel II werden er in totaal 16 verschillende muntsoorten uitgegeven die vervaardigd werden in vier munt-hoven, namelijk Antwerpen en Brussel voor Brabant, Brugge voor Vlaanderen en tenslotte Doornik. De produktie van dit laatste munt-hof bleef trouwens zeer beperkt. Er werden in 1666 en 1667 een onbekend aantal Doornikse patagons aangemunt en tot op heden zijn hiervan amper twee eksemplaren bekend (één voor ieder jaartal).

Het muntsysteem van Karel II is praktisch hetzelfde als dat van zijn voorganger Filips IV, wat betekent dat hij dezelfde muntsoorten aan de vroegere vastgestelde koersen liet aanmaken. Pas op het einde van de regering, en meer bepaald in 1698, werden twee nieuwe muntsoorten in gebruik genomen: het stuk van 4 stuivers en het stuk van 2 stuivers. Op het einde van de zeventiende eeuw werden eveneens de koersen van de munten gewijzigd en wel in die zin dat men in 1690 een koersverhoging kreeg terwijl in 1698 men tot een verlaging van de bestaande muntkoersen overging.

Zoals reeds vermeld, overleed Filips IV in 1665 en op 21 juni 1666 kregen de muntmeesters opdracht de stempels op naam en met beeltenis van Filips IV te vernietigen. Een paar maanden later kwamen de eerste eigenlijke munten van Karel II in omloop. Deze eerste reeks bestond uit de gouden souverein (fig. 1), de zilveren dukaton (fig. 2), de zilveren halve dukaton, de zilveren hele (fig. 3) en halve patagon, en vanaf 1667 de gouden dubbele souverein (fig. 4).

FIG. 1. — VOORZIJDE

FIG. 2

FIG. 3

FIG. 4. — VOORZIJDE

In verband met deze munten mogen wij niet nalaten er de aandacht op te vestigen dat, ondanks het feit dat de Spaanse kroon in financiële moeilijkheden zat omwille van de oorlogen, de uitgegeven stukken van uitzonderlijk hoog gehalte waren en op de internationale handelsmarkt een grote reputatie genoten. Enerzijds was een dergelijk feit wel interessant voor de handel en de economie van het land doch anderzijds had dit voor gevolg dat de munten bestendig naar het buitenland afvloeiden en dat in het binnenland in niet geringe mate minderwaardige buitenlandse munten in de muntcirculatie voorkwamen. Wij mogen ook niet uit het oog verliezen dat de sluiting van Schelde, in 1648, de achteruitgang van handel en economie in de hand werkte waardoor de edele metalen niet meer zo vlot in Antwerpen geraakten.

FIG. 5

In 1679 verschenen de stuiver en het koperen oord (fig. 5) terwijl in 1680 het borstbeeld van de vorst dat de voorzijde van de dukatons siert, een eerste maal gewijzigd werd. Wij moeten evenwel opmerken dat voor dit type van dukatons het alleen op stukken van dubbel gewicht is dat die verandering in 1680 plaats vond. De normale dukatons alsmede de halve dukatons van dit type dateerden pas van 1682 (fig. 6).

FIG. 6. — VOORZIJDE.

FIG. 7. — VOORZIJDE

Ook dit tweede type van dukatons zal niet lang behouden blijven want in 1684 werd het borstbeeld opnieuw veranderd (fig. 7). Intussen werd ook aan pasmunt gedacht en werd de koperen duit in omloop gebracht (fig. 8).

FIG. 8

Amper twee jaar later, in 1686, verscheen een nieuw soort dukatons en deze stukken werden geslagen met de slingerpers, een munttechniek waarover wij later uitvoeriger zullen handelen.

Alvorens verder te gaan met het chronologisch overzicht der geslagen munttypes, schijnt het ons logisch eerst de moeilijkheden ter sprake te brengen die ontstaan waren tussen de munters enerzijds en het centraal gezag anderzijds.

Het kan niet ontkend worden dat bepaalde munttypes van Karel II opvallen door de onverzorgde manier van afwerken bij het aanmunten. Het aantal gekende stukken waarop fouten in de omschriften voorkomen en waarop data verkeerdelijk aangeduid staan is opmerkelijk groot. Het laat niet de minste twijfel dat deze vergissingen en onvolmaaktheden vaak vrijwillig aangebracht zijn. Waarom nu die onverzorgde afwerking? Om hierop een antwoord te kunnen verschaffen zien wij ons verplicht een woord uitleg te geven over de organisatie en werking van een muntslagplaats in de zeventiende eeuw.

Vooreerst was een muntatelier geen officiële staatsinstelling doch gewoon een werkplaats waar men de metalen naartoe bracht om die daar dan tot gangbare munten te laten verwerken. Onnodig te zeggen dat er natuurlijk van staatswege een controle was, zoals er trouwens ook door de stedelijke magistratuur controle uitgevoerd werd op de werkzaamheden. Een munthof werd bij opbod voor een bepaald termijn (meestal 6 jaar) in pacht gegeven en de muntmeester was dus in feite gewoonweg de uitbater van de zaak. Het hoeft geen betoog dat hiervoor een belangrijk bedrijfskapitaal vereist was daar de muntmeester op eigen kosten, voor het nodige materiaal (behalve de ijzers en de stempels) diende te zorgen en hij moest tevens het tewerkgestelde personeel vergoeden voor de geleverde prestaties. Op ieder gemunt stuk dat het muntatelier verliet had de muntmeester dan uiteraard zijn winstmarge. Wanneer wij zoëven gesproken hebben van een belangrijk bedrijfskapitaal dan kan volgend voorbeeld een idee vormen van de vereiste som. Toen in 1696 de Antwerpse Munt verpacht werd, vroeg men een bedrijfskapitaal van 4.000 gulden. Als men nu weet dat de meest waardevolle munt uit die tijd een dubbele gouden souverein was, een goudstuk van ongeveer 11 g, en deze munt een waarde had van 15 gulden, dan begrijpt men best dat niet iedereen zich voor de betrekking kandidaat kon stellen.

Naast de muntmeester hadden wij ook nog de waardijn, de ijzersnijder en de eigenlijke munters. Al deze personen vormden het korps of de gilde der munters die reeds in 1291 door hertog Jan I van Brabant in het leven geroepen was. Deze gilde vormde werkelijk een echte en hechte kaste die niet te versmaden voordelen en privilegiën genoot. Zo waren zij ondermeer vrijgesteld van grondbelasting, vrijgesteld van legerdienst en andere burgerlijke openbare diensten (zoals burgerwacht), zij genoten ook van taksvrijheid voor aankoop van wijnen en bieren en tenslotte beschikten zij over een eigen juridisch stelsel. Het spreekt vanzelf dat een dergelijk beroep zeer aantrekkelijk was temeer daar het aantal munters gelimiteerd was. In feite was het een erfbaar beroep en waren het alleen gegoede burgers die dit beroep konden uitoefenden. Het zou naïef zijn te denken dat het nu die gegoede burgers waren die het zware werk verrichtten zoals het slaan der munten en al de hieraan voorafgaande bewerkingen. Het zware en vuile werk werd eenvoudig door gewone werklui tegen vergoeding verricht maar de voordelen verbonden aan het beroep gingen evenwel naar hun werkgevers. De verdiensten van de munters waren rechtstreeks afhankelijk van de prestaties, wat er dus op neer komt dat hoe meer werk geleverd werd hoe hoger de verdiensten lagen.

Zoals wij reeds opmerkten had de Scheldesluiting voor gevolg dat er nog weinig edele metalen in Antwerpen toekwamen en gezien er zonder deze grondstoffen logischerwijze niet kon gewerkt worden zagen de munters hun verdiensten dan ook slinken. Omwille van de hen toe-

gekende voordelen waren de munters allesbehalve sympathiek bij de gewone burgerij en ook bij de stadsmagistraten temeer daar er regelmatig een of ander misbruik aan het licht kwam. Zo gebeurde het dat men voor de aanmunting metaal gebruikte dat niet officieel gekeurd was. De magistratuur stelde alles in het werk om de privilegiën van het munterskorps enigszins te beperken en kende hiermee dan ook succes. Zo werd in 1677 de vrijstelling van grondbelasting ongedaan gemaakt terwijl in maart 1685 ook de vrijstelling van burgerwacht-dienst opgeheven werd. Korte tijd nadien werd het aantal liters taksvrije wijn en bier drastisch verminderd. Deze maatregelen hadden nu op hun beurt het ongenoegen van de munters opgewekt wat zich duidelijk uit in de onverzorgde afwerking van de muntstukken. Zij bekommerden zich absoluut niet om het esthetisch aspect van de muntslag en in bepaalde eigentijdse teksten kan men lezen dat de munters zich hiervan tenvolle bewust waren. Zij geven immers toe dat de kwaliteit van de produkten niet ideaal te noemen is en beloven voortaan wat meer aandacht te zullen schenken aan deze zaak.

Een ander groot gevaar bedreigde eveneens het bestaan van het munterskorps, te weten de schroefpers. Tot nog toe werden de munten gemaakt met behulp van een munthamer. Reeds in de vijftiende eeuw werden er in Europa proeven gedaan om de aanmunting door middel van mechanische apparaten te laten geschieden. Nadat aanvankelijk de aanmunting plaats vond door middel van pletmolens werd vanaf de zestiende eeuw de schroefpers in gebruik genomen.

Het is pas tijdens de regering van Karel II dat de munthoven in de Nederlanden volgens het voornoemd procédé werkten.

De werking van de schroefpers kan als volgt samengevat worden : de onderste stempel zit definitief vast in een bak, terwijl de bovenste stempel zich in een beweegbare kist bevindt waarop een enorme vijs drukt. Bovenaan die vijs is dan een lange slinger aangebracht van 2,50 tot 3,50 m met aan diens uiteinden twee bollen. Elke arm van de slinger wordt door meerdere werklieden in beweging gebracht waardoor de vijs naar beneden komt en op die manier wordt dan het muntplaatje tussen de beide stempels geperst. Vaak volstond één enkele slag om de munt « in te drukken ».

Het was in 1684 dat hier bij ons in het munthof van Brussel de eerste proefslagen verricht werden met de schroefpers. De eigenlijke produktie volgens dit procédé begon pas op 27 juli 1686 en zou amper één jaar duren vermits op 28 juni 1688 de aanmunting door middel van de schroefpers tijdelijk stopgezet werd.

Tot deze opschorting was besloten na een rapport van de generaal-muntmeester Augustin Charles de Wauthier en het hoeft nauwelijks vermeld dat dit geschiedde onder druk van het munterskorps dat zijn bestaan meer dan bedreigd voelde. Er kon bij manier van spreken wel uitstel van executie bekomen worden, doch in 1691-1692 werd de schroefpers tenslotte definitief in onze munthoven in gebruik

genomen met als gevolg dat het personeel in deze werkplaatsen drastisch verminderd werd.

FIG. 9

FIG. 10. — VOORZIJDE

FIG. 11

De munttypes die met de schroefpers aangemunt werden zijn de gouden dubbele souverein, die in 1699 nogmaals zou gewijzigd worden (fig. 9), de gouden souverein, de zilveren hele (fig. 10) en de halve dukaton, de zilveren hele (fig. 11) en halve patagon, alsook de schelling (fig. 12) die voor het eerst in 1698 aangemunt werd en de even-

eens in 1698 ingevoerde stukken van 4 (fig. 13) en van 2 stuivers (fig. 14), de koperen muntstukken die door middel van de schroefpers geslagen werden noemen de duit (fig. 15) en het oord (fig. 16). In verband met de koperen oorden van Karel II kunnen wij nog aanstippen dat er van deze muntsoort te Antwerpen en te Brugge drie verschillende types aangemunt zijn, terwijl het Brussels munthof vijf verschillende types in omloop bracht.

FIG. 12

FIG. 13

FIG. 16

FIG. 14

FIG. 15

Het zou onverantwoord zijn dit overzicht van de munten van Karel II af te sluiten zonder te spreken over de aanmuntung van de zogenaamde schenkenpenningen en de stukken geslagen op dubbele of meervoudige zwaarte. Een eerste faktor waar wij dienen op te wijzen is het feit dat er absoluut geen eensgezindheid bestaat in verband met de bestaansredenen van deze stukken. Op de vraag of dergelijke stukken al dan niet een koopkracht gehad hebben kunnen wij evenmin een positief of een negatief antwoord geven daar de eigentijdse teksten beide mogelijkheden laten uitschemeren.

Wat zijn nu die zogenaamde schenkenpenningen? Welnu, dit zijn stukken op dubbel of meervoudig gewicht van een bestaand munttype ofwel stukken die in een edeler metaal geslagen zijn dan het oorspronkelijk type. Over het algemeen werden deze stukken gemaakt bij het in gebruik nemen van een nieuw munttype en dienden zij — zoals de naam het duidelijk te verstaan geeft — om geschonken te worden. Dit gebruik dateert reeds van het einde van dertiende of begin van de veertiende eeuw en werd voor het eerst in Frankrijk onder Philippe le Bel (1285-1314) toegepast. Bij ons was het hertog Jan II van Brabant (1294-1312) die deze « mode » lanceerde. De aanmuntung van schenkenpenningen werd hier evenwel in een muntordonnantie van 21 oktober 1433 door Filips de Goede afgeschaft maar zij zou een goede 50 jaar later opnieuw door keizer Maximiliaan ingevoerd worden (door de ordonnantie van 25 december 1488 om precies te zijn).

Gedurende de regering van Karel II werden van volgende munttypes exemplaren van meervoudig gewicht aangemaakt :

- de gouden dubbele souverain (op dubbel gewicht)
- de zilveren dukaton (op dubbel, drievoudig en viervoudig gewicht)
- de zilveren halve dukaton (op dubbel gewicht)
- de zilveren patagon (op dubbel en drievoudig gewicht)
- de zilveren halve patagon (op dubbel gewicht)
- het koperen oord (op dubbel, drievoudig en viervoudig gewicht).

Zoals reeds vermeld, bestaan er ook stukken die in een ander metaal geslagen werden dan dit welke voor het oorspronkelijk type voorzien was. Dit zijn dan de gouden hele en halve dukatons die vervaardigd zijn met dezelfde stempels als hun zilveren naamgenoten. Volgens de rekeningen en de vroegere teksten zouden er in 1666 in het Antwerps en Brussels munthof 23 gouden dukatons geslagen zijn ter gelegenheid van de inhuldiging van Karel II. De Brusselse gouden dukatons waren bestemd voor de Gouverneur-generaal en de voornaamste leden van de Staatsraden terwijl de Antwerpse stukken voor de koning zelf bestemd waren. Deze stukken zijn echter niet in natura gekend. Wel bestaan er dergelijke goudstukken van meer recentere datum :

in Brussel werden gouden dukatons vervaardigd in 1669, 1676, 1687, 1689, 1692, 1693 en 1694 en er bestaat zelfs een gouden dukaton op dubbele zwaarte (88 g) met datum 1693 ;

uit het munthof van Antwerpen zijn ons gouden dukatons bekend met de jaartallen 1676, 1693, 1698 en 1700, terwijl ook in dit atelier dergelijke goudstukken op dubbele zwaarte vervaardigd werden in 1693.

Ook in het munthof van Brugge werden gouden dukatons en zelfs gouden halve dukatons aangemunt. Daar waar wij in de teksten voor de Antwerpse en de Brusselse gouden dukatons duidelijk de vermelding vonden dat het schenkenpenningen betrof, ligt voor wat de Brugse stukken betreft de zaak helemaal anders vermits het hier

om munten gaat die in omloop gebracht werden. Voor de Brugse gouden dukaton zijn exemplaren gekend van 1694 en volgens de muntrekeningen bedroeg het totale slagaantal 639 exemplaren. Voor de gouden halve dukatons kennen wij stukken van 1694, 1696 en van 1700 en hun totaal productiecijfer bedroeg ditmaal 406 stuks. De gouden dukaton werd in omloop gebracht voor een waarde van 8 gouden souverainen en de halve dukaton, uiteraard, voor 4 souverainen.

André VAN KEYMEULEN.

AANDACHT

Hebt U niet vergeten de lijsten in te zenden aan uw afdelingsvoorzitter of aan de Heer P. De Baeck, Postbus 2070 EKEREN, betreffende de geplande tentoonstelling « Het dier in de numismatiek »?

APOCRIEFE MUNTEN VAN LUIK

We tellen er negen verschillende, op naam van :

1. Prins-bisschop van Méan (1792-1794) :
  1. dubbele schelling van 1792
  2. schelling van 1792
  3. oord van 1792
2. Bisschop van Bommel (1829-1852)
  4. schelling van 1843
3. Vacature van 1852 :
  5. dukaat van 1852
  6. schelling van 1852
  7. oord van 1852
4. Bisschop van Montpellier (1852-1879) :
  8. schelling van 1852
  9. oord van 1852.

Bovendien, ongetwijfeld verkeerdelijk opgetekend, een dukaat van Montpellier van 1852 (proefslag in verguld brons).

Door het veranderen van de namen, de wapenen en de datums, gelijken deze stukken op die van Jan-Theodoor van Beieren (1744-1763) of nog op deze van de vacatures van 1763 tot 1792. Zij werden gegraveerd door Leonard en Constant Jehotte van Herstal (Leonard Jehotte stierf in 1851, zijn zoon Constant 1809/1882 werkte van 1844 tot 1882) en naar het schijnt werden ze te Brussel geslagen in 1843 en 1852.

Bij de normale stukken, moet men nog toevoegen deze die onregelmatigheden vertonen :

- a. proefslagen in een ander metaal : zilver, koper, verguld- of verzilverd koper, lood (van ieder stuk behalve van n° 4),
- b. geslagen op dik muntplaatje (in een of ander metaal) (4 in aantal) : de nummers 2, 5, 6 en 9.

c. enkelzijdige proefslagen (in een of ander metaal) (5 in aantal) : de nummers 2, 3, 6, 7 en 8.

d. stukken met gemengde voor- en keerzijde van verschillende stukken (minstens 3 in aantal) : de nummers 3/9, 6/7 en 6/9. Allen in koper. Men komt tot een totaal — voorlopig — van 55 verschillende stukken voor een aantal betrekkelijk belangrijke exemplaren. Er bevinden zich verschillende in het museum Curtius te Luik en in het seminarie van Sint-Truiden.

De eerste om deze stukken te publiceren was Chalon, in de *Revue belge de numismatique* in 1852 en 1853. Hij noemt ze, zonder commentaar, neo-luikse stukken.

In 1881 zegt R. Serrure, zonder er doekjes om te winden, dat het handelspeculaties zijn.

In 1949, men weet niet waarom, somt Ch. Dupriez er 29 van op en reproduceert er 8 (plaat 41), op goed geluk gekozen, in zijn werk getiteld « Monnaies et essais monétaires du Royaume de Belgique et du Congo Belge ».

Serrure sprak van boertig geld, Dupriez van apocriefe munten.

Het zijn ongetwijfeld geen geldstukken. Men zou werkelijk niets moeten afweten van de luikse geschiedenis om ze te rangschikken als verlengstuk in de aanmunting van het prinsdom. Naar het schijnt dient men onderscheid te maken tussen volgende stukken :

1. De schelling van van Bommel (1843) : men schreef hem toe aan de bisschop van het politieke denken ; de schelling zou geslagen zijn om er de spot mede te drijven. Het zou dus een satyrische penning zijn.
2. De stukken van Méan (1792) : de laatste prins-bisschop heeft niet aangemunt, maar hij zou het wel gekund hebben. Zo deze stukken er maar alleen waren, zou men er nagemaakte kunnen in zien, bestemd om de verzamelaars te bedriegen. Maar men moet rekening houden met die welke overgebleven zijn.
3. De stukken met jaartal 1852 : zoals deze van Méan werden in 1852 geslagen. Het zijn geen valse munten vermits er in 1852 noch muntrecht, noch munten in omloop waren voor het prinsdom van Luik. Deze stukken werden niet geslagen om de verzamelaars op te lichten, (er zou een aanzienlijke dosis naïviteit toe nodig zijn) maar om hun voorliefde te vleien.

Het zijn penningen die zich voordoen onder het uiterlijk van muntstukken.

Zoals de schelling van 1843, moeten ze gerangschikt worden onder de alledaagse penningen (niet officieel). Deze van 1852 zijn te klein om medailles te zijn en zij herdenken op hun manier de gebeurtenissen van 1852.

Al deze penningen werden met zeer veel zorg gegraveerd. Het zijn fantasiestukken.

(Vertaald)

H. FRÈRE

ECHOS UIT DE WERELD VAN DE NUMISMATIEK

Taiwan (Formosa)

50 Yuan 1971, zilver. Commemoratief 60^e verjaring der stichting van de Chinese Republiek.

Tanzanië

5 Shilingi 1971, cupro-nikkel. 10^e verjaring onafhankelijkheid
5 Shilingi 1972, cupro-nikkel. Geslagen voor de F.A.O.

Zuid-Viet-Nam

1 Dong 1971, vernikkeld ijzer

Nieuwigheden — Europa.

Sinds meer dan een jaar worden wij overspoeld met nieuwigheden uit alle landen, munten en penningen die veel geld kosten, maar waarvan de echte waarde voor de numismaat zeer twijfelachtig is. Jamaica 10 dollar 1972, Panama 1 crown 1972, Tanzania 5 sh. 1972 zijn reeds te kopen. Maar vraag aan diezelfde verkoper: *Zwitserland* 1 c 1970, 2 c 1969 zonder muntteken; *Hongarije* 2 ft 1969 en 5 ft 1971; *Portugal* 20 en 50 c 1970 en 1 esc. 1969; *Luxemburg* 5 en 10 frank 1971. Hij kan ze niet leveren. Alle buitenissigheden zijn bij ons reeds voorradig, nog voor ze in hun land kunnen bekomen worden. Een gewoon gangbare munt uit Zwitserland of Portugal heeft 2 of 3 jaren nodig om tot bij de belgische verzamelaar te geraken. Dat is niet normaal te noemen.

Om onze leden te helpen volgt hierna een lijst met pasmunten, de jongste jaren geslagen in enkele Europese landen: *België*: sets met pasmunten 1972 van 25 c tot 10 F; *Finland*: 1 penni 1963-69 Cu, 1 penni 1969-72 Al; *Hongarije*: 5 Ft en 10 Ft 1971 Ni; *Luxemburg* (5 F en 10 F 1971 CuNi met beeltenis van Groothertog

Jan; *Monaco*: 5 F 1971 CuNi met nieuwe beeltenis van prins Rainier; *Portugal*: 10 escudo 1971 CuNi, 1 esc. 1969 Cu, 20 c en 50 c 1970 Cu.

In **Zweden** hebben wij de omschakeling van zilver naar nikkel en in 1972 ook het kleiner formaat voor 5 öre en 5 kronen.

1 kr 1952-68 Ag; 1968, 1969, 1970, 1971, 1972 Ni
2 kr 1952-66 Ag; 1968, 1969, 1970, 1971 Ni. Er is geen 2 kr in 1967 en in 1972. 5 kr 1954, 1955, 1971, Ø 34 mm in Ag.
5 kr 1972 in CuNi Ø 28 mm

1, 2 en 5 öre in brons 1952-71; in 1972 nog enkel 5 öre Ø 18 mm.

In **Zwitserland** kennen wij diezelfde omschakeling van zilver naar nikkel en het wegvallen van het muntteken B. Zo hebben wij de eerste jaren zonder B voor 1 c 1970, 2 c 1969, 5 c 10 c en 20 c 1970; tot 1967 werden 50 c, 1 F en 2 F geslagen in zilver (Ag). De eerste jaartallen in kopernikkel (CuNi):

50 c 50 c 1968 met en zonder B; vanaf 1970 zonder B

1 F 1968 en 1970 zonder B; 1968 en 1969 met B

2 F 1968 en 1970 zonder B; 1968 en 1969 met B

5 F 1966, 67, 69 in Ag; 1968, 70, 71 in CuNi en vanaf 1970 zonder B.

E. GOOSSENS

TENTOONSTELLINGEN

Mogen wij de leden nogmaals herinneren aan de tentoonstelling « Het dier in munt en medaille ».

De inschrijvingsformulieren moeten einde oktober 1972 ingediend worden, ofwel bij de plaatselijke voorzitters, ofwel zenden aan de Heer P. DE BAECK, Post 2070 EKEREN.

Komen in aanmerking:

- Alleen dieren-motieven in hun natuurlijke vorm
- *per land* een muntstuk
- alle medailles zonder voorkeur van metaal of land
- muntgewichten in de vorm van een dier.

Komen *niet* in aanmerking:

- gestyleerde dieren
- wapenschilden (arend Duitsland - U.S.A.)
- dieren samen met ruiters of andere voorwerpen aanwezig op de keerzijde
- dieren van de mythologie (v.b. Pegasus)
- koppen van dieren.

N.B.: Er zijn nog formulieren te verkrijgen bij de voorzitters of op de redactie.

« BODEMVONDSTEN VAN HET WAASLAND

alle woensdagen en zaterdagen van 14-17 uur

's zondags van 10-13 uur

STEDELIJK MUZEUM te ST. NIKLAAS, ZAMANSTRAAT 49.

500 Denarii uit de periode Romeins keizerrijk.

Katalogus à 60 F ter plaatse te verkrijgen.

HOEKJE VAN DE VERZAMELAAR

TE KOOP : zeldzaamheid :

1 frank nikkel, type Bonnetain Albert 1, 1933 vlaamse tekst, FDC (nummer Morin 396) aantal geslagen ex. : 785.500.

Prijsopgave richten aan G. CALLEWAERT, Boterlaarbaan 181, 2100 Deurne.

VERGADERINGEN

Afdeling GENT :

deelt mede dat zij vanaf heden een tweede vergadering per maand inricht en wel 1^e zaterdag, om 15 uur.

De normale vergadering (3^e zondag) wordt vervroegd om 9 uur in plaats van 9,30 uur.

REDAKTIONEEL

Uit een onderzoek is gebleken dat een aantal leden hun maandblad onregelmatig of niet ontvangen hebben.

Uit oorzaak van persoonlijke beslommingen van een redaktielid en de gepaardgaande technische administratie is deze onregelmatigheid niet tijdig achterhaald kunnen worden.

Wij hopen dat bij ontvangst van dit maandblad iedereen voldoende zal gekregen hebben.

Wij bieden de betrokken leden hiervoor onze verontschuldiging aan.

Mogen wij nogmaals de leden verzoeken bij adresverandering of fout in de schrijfwijze van naam of adres, dit steeds **rechtstreeks** per briefkaart te melden aan de Heer Le Maire, Brussel. Elke maand keert steeds een aantal post (bulletins) terug zonder dat deze leden iets van zich laten horen. In uw eigen belang dus, alle veranderingen zo vlug mogelijk door te geven.